

Građanski rat u Hrvatskoj 1991-1995., Zbornik radova 7, ur. Milojko Budimir, Udruženje Srba iz Hrvatske, Beograd, 2011., 269 str.

Udruženje Srba iz Hrvatske izdalo je tijekom kolovoza 2011. zbornik pod rednim brojem sedam, koji se bavi tematskim radovima o Hrvatskoj. Svrhu izdavanja ovih zbornika tijekom svih prethodnih godina, kao i razloge zbog kojih izlazi u kolovozu, uredništvo je obrazložilo u uvodu.

“Zločini nad Srbima na prostoru Hrvatske i bivše RSK u periodu 90 – 98” (str. 9.-54.) Save Štrpca prvi je članak u zborniku. U uvodu teksta prikazane su demokratske promjene i početak srpske pobune u Hrvatskoj u interpretaciji čiji sadržaj ne čudi s obzirom na funkciju koju je autor obnašao tijekom agresije na Hrvatsku. U sličnom su tonu interpretirani i teroristički napadi na hrvatsku policiju na samom početku ratnih događanja. Ključna odlika druge faze rata po autoru je bilo svrstavanje JNA na stranu srpskih pobunjenika te njihova suradnja u okupaciji hrvatskog teritorija i progonu nesrpskog stanovništva, što je za autora bilo “legitimno” postupanje. Ta eskalacija sukoba dovela je do prvih zločina nad hrvatskim Srbima, pa se nadalje nabrajaju lokacije na kojima su se oni dogodili. Treća faza rata prikazana je kao razdoblje u kojem su hrvatski Srbi bili pod zaštitom UN-a, pa su oslobodilačke akcije Hrvatske vojske predstavljene kao “agresija” na RSK. Zatim se nabrajaju opće informacije o žrtvama, metodologija i osnovni kriteriji istraživanja te kategorizacija žrtava među hrvatskim Srbima. Slijedi pregled i analiza procesuiranih osoba za ratne zločine u Republici Hrvatskoj, utjecaj navedenog na proces povratka u Republiku Hrvatsku, kao i karakteristike popisa procesuiranih za ratne zločine u RH. Protutužbu Republike Srbije pred Međunarodnim sudom pravde u Den Haagu, podignutu kao odgovor na tužbu Republike Hrvatske, autor je ocijenio povoljnom za interese izbjeglih hrvatskih Srba jer će oni u srbijanskom podnesku moći iznijeti svoju argumentaciju o prirodi ratnih događaja u Hrvatskoj. Štrbac je na kraju teksta ocijenio šanse podnesenih tužbi, pa tako smatra kako srbijanska tužba ima bolju argumentaciju, a samim time i bolje mogućnosti dobivanja parnice, iako se ne isključuje mogućnost nagodbe između dviju država u vremenu koje slijedi.

Sljedeći je tekst generala JNA u mirovini Mirka Bjelanovića, “Ključna uloga Zbornog područja Split u operaciji Oluja 1995” (str. 55.-117.). Autor je odmah na početku iznio zaključak da je uloga Zbornog područja (ZP) Split od samog početka bila ključna u hrvatskoj oslobodilačkoj operaciji “Oluji”. Pozicija za tu ulogu stvarala se od 1992., manjim oslobodilačkim vojnim akcijama Hrvatske vojske provedenim na području Dalmacije (Miljevci, Maslenica) i Like (Medački džep). Nadalje se prikazuje situacija u Bosni i Hercegovini tijekom 1994., utjecaj potpisivanja Washingtonskog sporazuma i Splitske deklaracije na vojnu i političku poziciju srpskih snaga, djelovanje Petog korpusa Armije BiH i ZP Split u zapadnoj Bosni te ocjena rada diplomacije SAD-a i njegovih europskih saveznika u odnosu na srpske interese tijekom tog razdoblja. Kraj teksta donosi analizu Brijunskog transkripta i zapovijedi zapovjednika ZP Split, kao i širi zaključak o ulozi ZP Split u “Oluji”. Priloge tekstu čine Washingtonski sporazum, Brijunski transkript te pregled vatrenih mogućnosti artiljerijsko-raketnih i tenkovskih sastava ZP Split u tablici koju je Bjelanović osobno napravio.

Treći tekst autora je dr. Radovana Tomanovića, također generala u mirovini, pod naslovom "Ratna mornarica u sunovratu razbijanja Jugoslavije" (str. 119.–127.). U uvodu ukratko opisuje nastanak Ratne mornarice u NOB-u, njezine zadatke u SFRJ i okolnosti raspada SFRJ. Slijedi opis odlaska pripadnika mornarice u Crnu Goru nakon napada na hrvatske gradove. Kraj teksta donosi poziv na pomirenje, uz vjerojatno samo autoru jasne "činjenice" o događajima u Hrvatskoj, te ukazuje na to što bi to hrvatska država i hrvatski narod trebali napraviti kako bi se ispravila "nepravda" prema pripadnicima postrojbi Ratne mornarice koji su sudjelovali u agresiji na Hrvatsku.

Slijedi tekst Jovana Kablara "Ideološka osnova za smanjenje broja Srba u Hrvatskoj" (str. 129.–139.). U uvodu se tvrdi da se ideja o "etnički i katolički" čistoj hrvatskoj državi provlači od vremena Ante Starčevića pa sve do Franje Tuđmana. Smanjivanje broja srpskog stanovništva pomoću zločina osobito je eskaliralo osnivanjem Hrvatske stranke prava pod ideološkim vodstvom Ante Starčevića, čiji je pripadnik bio i sam ustaški poglavnik Ante Pavelić. Veliku ulogu u tom procesu imali su Vatikan i Rimokatolička crkva, pa se tu posebno navodi zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca, koji je također, uz hrvatsko katoličko svećenstvo, dao svoj "doprinos istrebljenju Srba". Shodno autorovu uvodu, jasno je da ni hrvatska demokratska vlast na čelu s Franjom Tuđmanom nije ništa drugo nego nastavak ideologije Hrvatske stranke prava i Ante Starčevića te je hrvatski predsjednik po pitanju hrvatskih Srba "uspio ono što nije uspio Ante Pavelić". Kablar tvrdi kako je "etničko čišćenje" hrvatskih Srba unaprijed planirano od strane hrvatskog političkog vrha, uz asistenciju međunarodne zajednice i SAD-a, ali nakon prvostupanjske presude hrvatskim generalima u Haagu hrvatski su se saveznici počeli distancirati od hrvatske politike i oslobodilačke akcije hrvatskih snaga.

"Srbi kao taoci jugoslovenske ideje" (str. 141.–146.) tekst je dr. Đure Kovačevića. Autor tematizira hrvatsko-srpske odnose kroz povijest sve do današnjeg vremena. Tvrdi kako je Hrvatska "dobitnik", a Srbija "gubitnik" u vremenu nakon raspada SFRJ. Podsjetio je na to da odnosi hrvatskog i srpskog naroda nikada nisu bili idilični tijekom prethodnih stoljeća, ali ništa nije nagovještavalo oštrinu sukoba u XX. stoljeću. Krivnja za taj sukob, po autorovu mišljenju, uglavnom je u široko prihvaćenoj ideji hrvatskog naroda o "etnički čistoj državi". Politiku vodstva pobunjenih hrvatskih Srba uz tutorstvo Beograda ocijenio je kao lošu po njihove interese. Genocid nad Srbima u NDH navodno se prešućivao u komunističkom sustavu zbog politike bratstva i jedinstva te stvaranja Jugoslavije. Nakon propasti zajedničke države ponovno bi, misli Kovačević, trebalo otvoriti pitanje "suočavanja" hrvatske države s tim problemom. Kraj teksta donosi razmišljanje o tome kako položaj hrvatskih Srba danas treba revalorizirati u njihovu najboljem interesu s obzirom na novonastale političke okolnosti.

"Autonomaški pokreti u susjednoj Hrvatskoj" (str. 147.–156.) tekst je Dušana Kovačeva. Na početku je objašnjena razlika između regionalizma i autonomaštva te se donosi informacija o problemima srpskog gledanja na autonomaštvo u Hrvatskoj. Slijedi kronološki povijesni prikaz sve do današnjih dana autonomaških pokreta u Dalmaciji, Istri, Rijeci i Gorskom kotaru, Hrvatskom zagorju i Slavoniji. Kraj teksta donosi razmatranje perspektive daljnjeg razvoja autonomaštva u Hrvatskoj.

Slijedi tekst novinara Danka Perića "Hronologija: Odnosi u BiH od 1990. godine i događaji koji su direktno uticali na tok građanskih ratova u BiH i Hrvatskoj" (str.

157.–168.). Sam tekst čini kronologija najvažnijih događaja koju je autor napravio uz korištenje literature navedene na kraju rada.

“Žrtve rata 1941.-1945. rođene na području Bosanske krajine prema do sada izvršenoj reviziji popisa iz 1964. godine” (str. 169.–188.) tekst je Jovana Mirkovića. Na početku je objašnjeno što je prostor koji se naziva Bosanska krajina, njegova povijest i žrtve u razdoblju Drugog svjetskog rata. Autor se bavi popisom žrtava Drugog svjetskog rata koji je obavljen 1964. i čiju reviziju radi beogradski Muzej žrtava genocida u sklopu svojeg projekta. Tekst donosi veliki broj tablica i grafikona s podacima o stanovništvu Bosanske krajine, žrtvama po nacionalnosti, konfesionalnoj pripadnosti, spolu, odgovornima za njihovu pogibiju, kategoriji stradanja, uzroku smrti, profesionalnoj strukturi i godinama starosti tijekom Drugog svjetskog rata.

“Hrvatska pravoslavna crkva” (str. 189.–193.) tekst je dr. Nikole Žutića. Nastao je nakon informacije o zahtjevu za registraciju Hrvatske pravoslavne zajednice u Hrvatskoj, koju autor vidi kao nastavak Hrvatske pravoslavne crkve osnovane u NDH. Predstavljani su ideolozi hrvatskog naroda (Eugen Kvaternik, A. Starčević, M. Pavlinović, J. Frank, I. Pilar, braća Radić, K. Draganović) koji su, po njegovu mišljenju, doveli do razmatranja takve ideje i stvaranja Hrvatske pravoslavne crkve. Krajnji je zaključak kako iza te hrvatske politike u biti ipak stoji Vatikan i njegova želja da prevede pravoslavne hrvatske Srbe u crkvenu uniju s Rimom.

Slijedi tekst dr. Momčila Diklića “Jadovno – prvi koncentracioni logor u NDH 1941. godine” (str. 195.–218.). Tekst započinje tvrdnjom kako srpski narod nema precizne podatke o svom stradanju tijekom Drugog svjetskog rata, a isto tako ne postoji ni precizan popis srpskih žrtava iz nedavnih događaja tijekom procesa raspada SFRJ. Autor je prikazao ustroj samog logora Jadovno i ustaše koji su sudjelovali u njegovu osnivanju. Partizani nikada nisu napali logore Jasenovac i Jadovno, iako je to bilo u interesu srpskog naroda, a dokumentacija o njegovu stradanju uništavala se i tijekom komunističkog režima. Najmoćniji komunistički dužnosnici hrvatske nacionalnosti spriječili su izradu popisa srpskih žrtava Drugog svjetskog rata, a to su radili svjesno, u interesu hrvatskog naroda, tvrdi Diklić. Po političkom nalogu Josipa Broza Tita, Vladimira Bakarića i Ivana Krajačića nakon rata uništen je i logor Jasenovac, a logori u Gospiću i Jadovnom bili su prešućivani. Cilj te politike bilo je “izjednačavanje” ratnih zločina koje su počinili Hrvati i Srbi. Kraj teksta donosi poziv za ponovno predstavljanje činjenica o tom ustaškom logoru u novonastalim političkim okolnostima.

“Jadovno (koje se sakrilo u zemlji)” (str. 219.–228.) tekst je Dušana Đakovića koji se također bavi logorom Jadovno. Sadržaj je sličan prethodnom tekstu dr. Diklića, ali su na kraju teksta dodane tablice s procjenama ubijenih u logorima Jadovno i Pag.

Slijedi tekst dr. Slavice Garonje Radovanac “Ojkača – o najkraćoj srpskoj tradicionalnoj usmenoj pesmi i savremenom političkom folkloru” (str. 229.–236.). Kako sam naslov teksta govori, autorica tvrdi da je taj način pjevanja prečanskih Srba dio srpske kulturne baštine. Činjenica koja govori da je to pjevanje kao dio hrvatske kulturne baštine proglašeno i svjetskom baštinom nije, čini se, jako bitna jer autorica tvrdi da su Hrvati to pjevanje institucijskim radom preoteli srpskoj kulturi.

Na kraju zbornika nalaze se još prikaz knjige Đure Aralice “Ustaški pokolji Srba u glinskoj crkvi” (str. 237.–242.) autora Milana Šećerovića i tekst Milojka Budimira “Aktivnosti Udruženja Srba iz Hrvatske (avgust 2010. – avgust 2011.)”.

Tekstovi u ovome zborniku uglavnom se kronološki bave hrvatskom politikom u rasponu od vremena Ante Starčevića, Stjepana Radića, Josipa Broza Tita pa sve do Franje Tuđmana te dokazuju njezin "antisrpski" karakter bez obzira na ideologiju. Tako smo mogli saznati kako su komunistički politički prvaci hrvatske nacionalnosti politički radili protiv interesa hrvatskih Srba, a tu su i hrvatske kulturne institucije koje navodno krađu srpsku kulturnu baštinu. Među autorima tekstova ima pripadnika najviših vojnih i civilnih struktura poražene srpske paradržave u Hrvatskoj, pa je shodno tome jasan i diskurs tekstova ovog zbornika.

DOMAGOJ KNEŽEVIĆ

Ante PERKOVIĆ, *Sedma republika. Pop kultura u YU raspadu*, Novi liber, "Službeni glasnik", Zagreb – Beograd, 2011., 195 str.

Vinko BARIĆ, *Hrvatski punk i novi val 1976-1987*, vlastita naklada, Solin, 2011., 343 str.

U Hrvatskoj se još uvijek rijetko i često neadekvatno pristupa čitavoj *rock* kulturi. Posebice pisanje o *rock* glazbi nije doživjelo onu vrstu legitimacije kakvu ima u drugim akademskim zajednicama. Postojeća literatura nastala je u uskoj vezi s *rock* novinarstvom i bavila se postojećom scenom, odražavajući njene uspone i padove. Tako je bilo moguće i da, sve donedavno, znamo gotovo ništa ili vrlo malo o samim počecima *rocka*, dok je razdoblje njegova procvata kvantitativno dobro zastupljeno.

To se prije svega tiče tzv. novog vala, pojma koji se odnosi na bujanje *rock* scene krajem 1970-ih i početkom 1980-ih unutar socijalističke Jugoslavije, obuhvaćajući žanrovski različite glazbene pojave, od *punka* do *art-rocka*. Prema ustaljenoj interpretaciji, tek je s "novim valom" *rock* kultura uistinu zaživjela na ovim prostorima. Dok je prethodno prepisivala, radila kompromise s estradom i tek počinjala izlaziti iz uskog kruga urbane elite, krajem 1970-ih živa *rock* scena odjednom se ujedinila s masovnom publikom, a sama glazba neraskidivo povezala sa zapadnim idiomom, dosežući kreativne vrhunce.

Proteklog desetljeća svjedočili smo maloj erupciji zanimanja za "novi val". No, uz nekoliko iznimaka, nova su djela bila lišena znanstvenih pretenzija i rijetko kad donosila nove spoznaje. U takvom kontekstu raduje pojava dviju ambicioznijih monografija, različitog karaktera i dosega, od kojih je jedna u cijelosti posvećena "novom valu", dok ga druga uzima kao polazište za širu analizu lokalne *rock* kulture. Činjenica da nijedna nije nastala unutar akademskog miljea samo potvrđuje da znanstvena legitimacija *rocka* još ni izdaleka nije postignuta. Nad *rock* glazbom i dalje stoji aura sumnjive teme, nečega što je poželjnije izbjegavati.

Kao bivši novinar i *rock* kritičar, Perković je pravi predstavnik spomenute izvorne tradicije. Njegovo profesionalno zaleđe međutim nije nužno činjenica zbog koje bi ga trebalo unaprijed "otpisati". *Drugom stranom*, zbornik sastavljen još davne 1983., do danas je najbolji analitički uvid u novovalnu *rock* scenu bivše države unatoč tome što